

В.Г. Станіславський
аспірант кафедри бізнес-адміністрування та корпоративної безпеки
Науковий керівник: А.Г. Гончарук
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бізнес-адміністрування та корпоративної безпеки
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна

БІТКОЇН ЯК ЗАСІБ ПЛАТЕЖУ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

***Анотація.** У цій статті автор визначає сутність і функції грошей як таких, причини і витоки формування грошей за допомогою бартеру і розвитку торгівлі. Автор розгляне різні визначення грошей у розрізах індустріального і постіндустріального суспільств. У цій статті більшою мірою буде порушена ідея формування вартості біткоїну і проаналізовано первинне і вторинне застосування криптовалютних засобів.*

***Ключові слова:** криптовалюта, електронні гроші, цифрові валюти, віртуальні валюти, блокчейн, постіндустріальне суспільство, цифрове золото, формування вартості, сутність.*

Постановка проблеми. Продуктами постіндустріального суспільства є нові технології та поняття, які несуть у собі все більші обсяги інформації. Суспільству потрібні більш нові і більш швидкі способи передачі інформації, які диктуються значним переходом від виробництва продуктів до виробництва послуг. Зростаюча потреба в мінімізації витрат, у тому числі трансакційних, дали поштовх до створення нових видів технологій та перегляду поняття «грошей». Індивідуалізм і незалежність сучасної людини також внесли свою лепту у формування нового виду цінності. Автор статті вважає, що деякі продукти індустріального суспільства гальмують розвиток, використання нових технологій дасть змогу значно збільшити рентабельність і продуктивність виробництва нових благ і послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема сутності та розвитку криптовалют, їх видів, переваг та недоліків їх систем та протоколів присвячені праці М. Лихачова, Н. Поливання, М. Куцевола, О. Шевченко-Наумової, А. Квітки, І. Лубенця, статті та описи в таких інтернет-журналах, як Economist, Coindesk, Bitcoinmagazine, а також багато публікацій у технічній літературі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Окремого дослідження вимагають особливості та тенденції розвитку криптовалют як грошей, які зазнають суттєвих змін і які варто піддати науковому аналізу для прогнозування їх майбутньої динаміки. Перехід від паперових грошей до електронних зумовлений потребами нашого часу, так само як перехід від золотого стандарту до паперових грошей та виникнення систем швидких переказів і пластикових карток.

Мета статті – визначення доцільності використання криптовалют та біткоїну зокрема як засобу платежу та ототожнення цього засобу з грошима; порівняння принципів формування нових валютних систем та появи технології блокчейну і криптовалюти загалом у розрізі етапів розвитку суспільства.

Основний матеріал. На початку викладу основного матеріалу автор підкреслює, що назва цієї статті повністю характеризує суть викладеного матеріалу. У статті використовуються поняття «біткоїн» і «криптовалюта», тому що проблематика дійсна для криптовалют взагалі, але у конкретній статті автор ототожнює гроші на прикладі біткоїну через його конкретні якості. Багато хто сприймає біткоїни як актив, який приносить гроші. На цьому етапі розвитку це частково так. Але, проаналізувавши етапи розвитку суспільства, історичну періодизацію методом від часткового до загального, автор доходить певного, конкретного висновку.

Постіндустріальним суспільством називається суспільство, в економіці якого в результаті науково-технічної революції та істотного зростання доходів населення пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг. Виробничим ресурсом стають інформація і знання. В основні концепції постіндустріального суспільства лежить поділ усього суспільного розвитку на три етапи:

- Доіндустріальне;
- Індустріальне;
- Постіндустріальне;

Е. Тоффлер виділяє три «хвилі» у розвитку суспільства [1]:

- Аграрна під час переходу до землеробства;
- Індустріальна під час промислової революції;
- Інформаційна під час переходу до суспільства, заснованого на знанні (постіндустріального);

Слід зазначити, що серед дослідників немає єдиної точки зору на причини появи постіндустріального суспільства.

Автор наводить лише кілька з них:

– Удосконалення технологій, механізація та автоматизація виробництва дають змогу зменшити частку людей, безпосередньо зайнятих у матеріальному виробництві.

– Сучасна економіка досягла такої якості, коли більшість працівників мусять мати відносно високий освітній рівень.

– Люди, основні матеріальні потреби яких задоволені, зайняті інтелектуальною працею, висувають підвищений попит на послуги.

– Підвищення частки кваліфікованої праці призводить до того, що основним «засобом виробництва» стає кваліфікація працівників. Це змінює структуру суспільства, а власність на матеріальні «засоби виробництва» втрачає своє колишнє значення.

Прихильники марксизму причини бачать в іншому:

– Поділ праці призводить до постійного вичленювання з виробничої сфери окремих дій у самостійну послугу «аутсорсинг». Якщо раніше підприємець сам вигадував і реалізовував рекламну кампанію і це було частиною бізнесу, то зараз рекламний бізнес є самостійним сектором економіки.

– З розвитком економіки і продуктивності праці змінюється структура споживання. Після стабільного забезпечення товарами першої необхідності починається випереджаюче зростання споживання послуг порівняно з ростом споживання товарів. Це призводить до відповідної зміни пропорції виробництва і зайнятості в структурі економіки.

У постіндустріальній економіці найбільший внесок у вартість матеріальних благ, які виробляються саме всередині цієї економіки, вносить кінцевий складник виробництва – торгівля, реклама, маркетинг, тобто сфера послуг, а також інформаційний складник у вигляді патентів, НДДКР тощо.

До особливостей сучасного науково-технічного прогресу теоретики постіндустріального суспільства відносять заміну механічних взаємодій електронними технологіями; мініатюризацію, що проникає в усі сфери виробництва; зміну біологічних організмів на генному рівні. Головний тренд зміни технологічних процесів – зростання автоматизації, поступова заміна некваліфікованої праці роботою машин і комп'ютерів.

У разі переходу від однієї стадії до іншої новий тип товариства не витісняє попередні форми, але робить їх другорядними. Після переходу від Бреттон-Вудської валютної системи до Ямайської фідуціарні гроші перестали бути прив'язані до дорогоцінних металів. Золотий стандарт був відмінений. Золото та інші дорогоцінні метали стали звичайним товаром. Таким чином новий тип грошей зробив золото другорядним. Фіатні, паперові гроші не мають внутрішньої вартості і звертаються, ґрунтуючись на довірі до них суспільства.

Довіра до фіатних грошей в основному забезпечується законодавчо – закон зобов'язує всі установи й організації приймати як оплату національну валюту за її номіналом. Основні функції фіатних грошей такі самі, як і їх попередника, товарних грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб накопичення і засіб платежу. Купівля та продаж товарів, платежі – це взаєморозрахунок між сторонами, де гроші виступають елементом міри вартості цього взаєморозрахунку. Виходить, що три основні функції грошей зводяться до взаєморозрахунку. З появою безготівкових розрахунків з'явилося поняття транзакцій. Взаєморозрахунки стали відображати записи: хто, скільки, кому заплатив. З появою технічних засобів банківська система йшла вперед, від векселів і дорожніх чеків індустріалізація привела нас до пластикових карток і платіжних систем, найбільші з яких відомі нам під назвами: American Express, Visa, Mastercard, PayPal, WesternUnion та інші.

Автор статті вважає, що перехід від індустріального до постіндустріального суспільства спричинив зміни в сфері товарообігу і технологічного розвитку, що спричинило появу таких нововведень, як криптовалюта і біткоїн зокрема. Автор ототожнює «блокчейн» взагалі, або «блокчейн» біткоїну із записами в банківській книзі з упровадженням технологічних прийомів, додаючи функціональності цьому «децентралізованому банкінгу». Біткоїн як децентралізована система випускає свої грошові знаки, завдяки яким користувачі можуть робити розрахунки заборгованостей і визначати їх суми. Багато сучасних дослідників криптовалютної галузі цікавляться питанням міри вартості таких активів, прийомами їх регуляції та їх економічного та юридичного визначення.

Маркс наводить приклад із золотом, залізом, пшеницею і шовком у різних кількостях, природно, на які була витрачено одна і та ж сума грошей. А позаяк відмінності в ціні немає, то вони вбачаються людям однією кількістю однакової праці. Але праця, витрачена на те, щоб це отримати, істотно відрізняється, вона неоднорідна. Вона і мусить мати відмінності, а інакше індивідуальність робочих у праці стерта. «Тому праця, що створює мінову вартість, є абстрактно-загальною працею» [2]. Автор статті характеризує біткоїни як майно, яке опосередковує, приймає на себе вартість витрачених на його видобуток зусиль або фінансових коштів. Через свою волатильність два споживачі купують біткоїни за різними цінами, передаючи цим самим на криптовалюту різну вартість. Так само приймаючи в оплату біткоїни, споживач переносить на неї вартість свого часу і ціну за виконану роботу. Майнери, своєю чергою, так само витрачають енергоресурси, переносячи вартість електроенергії і свого часу на біткоїни і криптовалюту в цілому. Так само Маркс розрізняв працю тільки в часі, витраченому на неї. Праця має свій масштаб в одиницях часу. Її можна розділити на середню – проста праця, яку в змозі виконувати будь-який індивідуум, якої будь-хто може навчитися. І складна праця, рівень якої вищий. «Праця цього роду зводиться до складеної простої праці, зведеної в ступінь, отже, наприклад, один день складної праці дорівнює трьом дням простої праці». Чи можна говорити в цьому контексті про «майнінг» як про складну працю, що підтримує роботу всієї мережі, що надалі збільшує або зменшує її пропускну здатність, визначаючи цінність її функції як «швидкого» засобу платежу. Тобто майнінг – це і є первинне використання, це ті зусилля, які користувачі перенесли на криптовалюту, яку вони майнять і бажають отримати щось натомість. Також автор статті говорить про можливість вторинного використання, що являє собою «ліквідність» такого активу. Людвіг фон Мізес писав: «Щоб будь-який об'єкт став надійним сховищем вартості, він має володіти достатнім вторинним використанням» [3]. Нині золото можна розглядати як надійне сховище вартості, яке з роками емпірично показало стабільність і впевненість у ньому. Збільшення вторинного використання просуває золото від колекційного ландшафту до більш стійкого ландшафту володіння вартості. У функції засобу накопичення (заощадження) гроші використовуються для утворення резерву купівельного і платіжного засобу. Виконання грошима функції засобу накопичення зумовлено потребами в розширеному суспільному відтворенні, дорогому споживанні. Так, товаровиробник, бажаючи придбати дороге устаткування, має вдатися до накопичення, тобто після реалізації товару не обертати грошову виручку в новий товар. Криптовалюти, своєю чергою, також мають функцію засобу накопичення. Через свою волатильність споживач вдається до накопичення, бажаючи примножити свій капітал, а вже маючи криптовалюту в готівці, власник не хоче втратити її вартість або бажає знайти щось натомість. Використання біткоїну або іншої криптовалюти, як і золота, лише сприяє переходу від колекціонування до надійного сховища вартості. Цінність – це все, що зберігає купівельну спроможність у майбутньому. «Як тільки я розміщу своє багатство в об'єкті зі збереженою цінністю, я очікую відновити таку ж кількість багатства в майбутньому». Рівень надійності відображає ймовірність того, що об'єкт відповідає функції збереження вартості. Надійність пов'язана зі ступенем основного ризику об'єкта. Основний ризик об'єкта знижується за рахунок вторинного попиту. У разі незамінних предметів колекціонування вторинне, використання незначне, і ціна, наприклад, на мистецтво повністю залежить від сприйнятої цінності спекулянтами. Попит на вторинне використання створює штучну сталу ціну покупки. Предмет колекціонування без вторинного використання наражається на ризик вільного падіння. Отже, ті товари і послуги, які пропонуються до оплати біткоїном чи іншою криптовалютою і створюють міру вартості, цінність. Політика випуску біткоїну дуже нагадує політику щодо дорогоцінних металів, децентралізовану і дорогу в придбанні. Такі атрибути, як стійкість до цензури, мінімізація довіри і здатність з легкістю проникати через кордони, створені людиною, сприяють значному збільшенню

його цінності і зручності використання. Прагматичний погляд на схожість золота і біткоїну полягає в тому, що обидва об'єкти можна описати як «взаємозамінні предмети колекціонування». Або незамінні предмети колекціонування, такі як твори мистецтва, поштові марки, пам'ятні речі, розглядалися як інвестиції і збереження капіталу протягом багатьох років. Функціональний аспект біткоїну і золота сприяє більш високій ліквідності, посилюючи використання накопиченої вартості порівняно з іншими предметами колекціонування. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що відповідно до теореми регресії неосвіченого об'єкта об'єкт може стати надійним сховищем вартості, якщо він володіє величезною ліквідністю в короткостроковій перспективі і сходиться до стабільності в довгостроковій перспективі. Або все, що блищить, може не бути золотом [4]. Потенційна цінність біткоїну в майбутньому має набагато більший вплив на наш розум, ніж його реальна вартість. Чи існує критична основа для надійного сховища вартості, яку часто не беруть до уваги і неправильно розуміють? Автор статті зауважує, що саме біткоїн як перша криптовалюта заслуговує більшої уваги, ніж інші види через декілька своїх якостей:

- це перша криптовалюта, яка стала брендом, на який рівняються і за яким рахують якість та цінність інших валют;

- біткоїн треба «майнити», тобто вкладати зусилля для обслуговування мережі, тим самим задаючи первинний попит, переносячи цінність вкладених зусиль;

- ця криптовалюта зібрала ту досить велику аудиторію користувачів, які провели свій капітал через багато хвиль змінності і все одно використовують її як об'єкт накопичення та засобу платежу, що додає впевненості у цінності;

- за досить довгий період існування приймати біткоїн в оплату стала значна кількість економічних суб'єктів, а саме різні сервіси, онлайн-магазини і т. ін., що створили вторинний попит;

- технічні характеристики та прийоми, такі як децентралізація, відкритість розробки, прозорість, легкість у використанні, а також такі суспільні якості нашого часу, як незалежність від банку та держави та новизна продукту, додають свій внесок у цінність та бажаність продукту.

На думку автора, законодавче визнання біткоїну та криптовалюти взагалі як майна у деяких країнах – це вже великий поштовх та сигнал суспільству. Подальше юридичне визнання та сприйняття світом цього засобу платежу покладе край повсякденному використанню фіатних грошей у розвинених країнах, у сфері послуг та банківській справі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тоффлер Э. Третья волна. Москва : АСТ, 2004. ISBN 5-17-011040-5.
2. Карл Маркс, Фридрих Энгельс. «Капитал», ISBN: 978-5-4453-0429-6.
3. Людфиг фон Мизес. «Человеческая деятельность: трактат по экономической теории», ISBN 978-5-91603-093-8.
4. Anvay Rane. “Evaluation of Bitcoin as a Store-of-Value”. URL: <https://hackernoon.com/evaluation-of-bitcoin-as-a-store-of-value-2cb0a7961713>.
5. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Москва, Академия, 1999. ISBN 5-87444-070-4.
6. Anne H. Dyhrberg, Sean Foley, Jiri Svec. “How investible is Bitcoin? Analyzing the liquidity and transaction costs of Bitcoin markets”, *Economics Letters*, Volume 171, October 2018, Pages 140–143.
7. Elie Bouri, Peter Molnar, Georges Azzi, David Roubaud, Lars Ivar Hagfors. “On the hedge and safe haven properties of Bitcoin: Is it really more than a diversifier?”, *Finance Research Letters*, Volume 20, February 2017, Pages 192–198.
8. “Could Bitcoin Become a New Global Currency?”. URL: <https://graduatedegrees.online.njit.edu/blog/could-bitcoin-become-a-new-global-currency/>.
9. Laura Davidson and Walter E. Block. “Bitcoin, the Regression Theorem, and the Emergence of a New Medium of Exchange”. *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, VOL. 18. No. 3. Pages 311–338. FALL 2015.

В.Г. Станиславский. Биткоин как средство платежа в постиндустриальном обществе. – Статья.

Аннотация. В этой статье автор определяет сущность и функции денег как таковых, причины и истоки формирования денег с помощью бартера и развития торговли. Автор рассмотрит различные определения денег в разрезе индустриального и постиндустриального обществ. В данной статье в большей степени будет поднята идея формирования стоимости биткоина, и проанализированы первичное и вторичное применение криптовалютных средств.

Ключевые слова: криптовалюта, электронные деньги, цифровые валюты, виртуальные валюты, блокчейн, постиндустриальное общество, цифровое золото, формирование стоимости, сущность.

V. Stanislavskiy. Bitcoin as instrument of payment in a post-industrial society. – Article.

Summary. *In this article, the author defines the essence and functions of money as such, the causes and origins of the formation of money through barter and trade development. The author will consider different definitions of money in sections of industrial and postindustrial societies. In this article, the idea of the formation of the value of bitcoin will be raised to a greater extent, and the primary and secondary usage of cryptographic instruments is analyzed.*

Key words: *cryptovolume, electronic money, digital currency, virtual currency, blockchain, postindustrial society, digital gold, formation of value, essence.*